

УДК 378:340.134:61(477.84)

ШЛЯХИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ЗАКОНУ УКРАЇНИ “ПРО ВИЩУ ОСВІТУ” В ТЕРНОПІЛЬСЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ МЕДИЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

М. М. Корда, А. Г. Шульгай, І. М. Кліщ

ДВНЗ “Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України”

THE WAYS OF IMPLEMENTATION OF LAW OF UKRAINE “ON HIGHER EDUCATION” IN TERNOPIL STATE MEDICAL UNIVERSITY

M. M. Korda, A. H. Shulhay, I. M. Klishch

SHEI “Ternopil State Medical University by I. Ya. Horbachevsky of MPH of Ukraine”

У статті окреслено шляхи імплементації Закону України “Про вищу освіту”, яка дозволить запровадити нові підходи в організації освітнього процесу в Тернопільському державному медичному університеті, що значно покращить матеріально-технічну базу та якість підготовки фахівців.

The implementation of law of Ukraine “On higher education” allows to introduce new approaches in the organization of educational process in Ternopil State Medical University. It will significantly improve the technical equipment and the training quality of specialists.

Вступ. В умовах економічних та соціально-політичних змін система вищої освіти повинна реагувати на сучасні виклики та відповідати суспільним вимогам. Сучасний соціум переповнений новими методами і технологіями реалізації задля успішності життєдіяльності, що свідчить про нові параметри суспільного розвитку через переосмислення нових контекстів з їхніми цілями, принципами та методами розвитку, що, у свою чергу, внесло нові тенденції та орієнтири у сферу вищої освіти. В останні десятиліття система вищої освіти зазнає серйозних змін, що відбуваються під впливом таких факторів, як:

- висока конкуренція між вищими навчальними закладами за студентів, наукові фонди та людський капітал;
- зменшення державного фінансування поруч із браком приватного фінансування;
- диверсифікація фінансових джерел;
- забезпечення “збалансованої відповідності між академічною місією, виконавчою потужністю та фінансовою життєздатністю”;
- інтеграція науки та освіти.

Європейська спільнота зосереджує свою увагу та прикладає значних зусиль для трансформації моделі управління вищою освітою, зближення і гармонізації систем освіти країн із метою створення єдиного Європейського простору вищої освіти. Основними цілями

при цьому стали механізми розвитку мобільності громадян шляхом формування та зміцнення інтелектуального, культурного, соціального і науково-технічного потенціалу, досягнення порівнянності та сумісності національних систем вищої освіти. Вищезазначені цілі вплинули на розвиток нових тенденцій, що на сьогодні полягають у демократизації управління та набуття закладами вищої освіти більшої автономії. Основні принципи демократизації освіти полягають у співробітництві, відкритості, громадсько-державному управлінні, самоорганізації.

Новий Закон України “Про вищу освіту” передбачає зміну концепції організації навчання: від підходу, орієнтованого на викладача, до підходу, орієнтованого на студента; від підходу, орієнтованого на процес навчання, до підходу, орієнтованого на результати навчання. Стандартизовано не перелік так званих “нормативних” дисциплін, а перелік компетентностей випускника та нормативний зміст підготовки, сформульованих у термінах результатів навчання.

Основна частина. Імплементация Закону України “Про вищу освіту” в Тернопільському державному медичному університеті імені І. Я. Горбачевського розпочалася із приведення Статуту університету до вимог Закону. Навчальний заклад одним із перших серед вищих навчальних закладів системи МОЗ України затвердив статут та пройшов всі етапи виборчого процесу керівника вищого навчального закладу.

Закон України “Про вищу освіту” в новій редакції від 01.07.2014 року № 1556-VII визначає європейську кредитну трансферно-накопичувальну систему організації освітнього процесу, яка полягає у накопичуванні та перезарахуванні кредитів. Вона ґрунтується на визначенні навчального навантаження здобувача вищої освіти, необхідного для досягнення визначених результатів навчання, що обліковується у кредитах. Відповідно до статті 47 Закону освітній процес у навчальному закладі провадиться через систему науково-методичних і педагогічних заходів та спрямований на передачу, засвоєння, примноження і використання знань, умінь та інших компетентностей в осіб, які навчаються.

У Тернопільському державному медичному університеті імені І. Я. Горбачевського на вимогу Закону розроблено Положення про організацію освітнього процесу, в якому передбачено усі види діяльності та зміни, які будуть введені в університеті з нового 2015–2016 навчального року. Враховуючи вимоги статті 56 щодо переходу з 1 вересня 2015 року на педагогічне навантаження для науково-педагогічних працівників 600 годин та роз'яснень і рекомендацій щодо реалізації наказу МОН України від 26 січня 2015 року № 47 “Про особливості формування навчальних планів на 2015/2016 навчальний рік” й окремих норм Закону України “Про вищу освіту”, викладених у листі МОН України від 13.03.2015 року № 1/9-126, вчена рада університету прийняла рішення, яке регламентує питання переходу на 600-годинне навантаження науково-педагогічних працівників. При цьому на основі типових навчальних планів, надісланих Центральним методичним кабінетом з вищої медичної (фармацевтичної) освіти, розроблені та затверджені вченою радою університету для студентів 2015 року вступу робочі навчальні плани. Вони передбачають зміни в розподілі годин для всіх дисциплін.

Для студентів, які вступили на навчання до університету в попередні роки, робочі навчальні плани скореговані відповідним співвідношенням годин аудиторного навантаження та самостійної роботи студентів. При цьому коригування робочих навчальних програм із дисциплін провадилося з врахуванням адаптації до нових навчальних програм, наявного кадрового потенціалу та не перевищувало 20 % аудиторного навантаження. Окрім цього, вченою радою університету розглянуто та затверджено нові норми обліку часу навчальної роботи та переліків основних видів методичної, наукової та організаційної робіт, які буде введено з 1 вересня 2015 року.

Відповідно до Положення про організацію освітнього процесу змінено форми підсумкового контролю з дис-

циплін. Згідно з рекомендаціями, викладеними у пояснювальній записці до навчальних планів, затверджених МОЗ України, запроваджено з навчальних дисциплін, які є складовою інтегрованих тестових іспитів “Крок-1” та “Крок-2”, а також державної атестації, форму підсумкового контролю – іспити. Форма проведення іспитів включає тестування знань студентів з дисципліни, яке проводиться в університетському центрі незалежного оцінювання, та співбесіду з екзаменатором. В університеті розроблено типові шкали конвертації результатів поточної успішності та підсумкового контролю у 200-бальну шкалу та з останньої у національну шкалу оцінювання.

Однією із важливих складових якісної підготовки фахівців напрямів “Медицина” та “Фармація” є засвоєння студентами практичних навичок, визначених освітньо-професійною програмою підготовки. Останні визначені статтями 9 і 10 Закону. У Тернопільському державному медичному університеті імені І. Я. Горбачевського з 2006 року введено в освітній процес дворівневу систему контролю практичних навичок. Першим рівнем є матрикули практичних навичок, куди внесені всі практичні навички, які студент повинен опанувати під час навчання на тому чи іншому курсі. Студенти, які склали всі практичні навички, допускаються до другого рівня – об'єктивного структурованого клінічного іспиту (ОСКІ), під час якого проводиться оцінювання засвоєння практичного виконання тієї чи іншої навички. Відповідно до прийнятого Положення про організацію освітнього процесу ОСКІ є допуском для студентів до підсумкового контролю.

З метою покращення практичної підготовки студентів в університеті створений навчально-тренінговий центр практичних навичок для студентів, лікарів-інтернів та лікарів-курсантів. Даний центр оснащений сучасними муляжами та тренажерами.

Для адаптації випускників університету до роботи в сільській місцевості в університеті працює 5 навчально-практичних центрів первинної медико-санітарної допомоги, де проходять тижневе стажування всі студенти випускових курсів, а також лікарі-інтерни.

Запровадження європейської кредитно-трансферної системи вимагає впровадження ряду відповідних документів. На виконання наказу МОН України від 16.10.2009 року № 943 в університеті з 2010 року запроваджено Додаток до диплома європейського зразка, Аплікаційну форму студента, Академічну довідку та Угоду про навчання.

Статтею 5 Закону визначено рівні та ступені вищої освіти. Для реалізації положень даної статті Закону,

враховуючи особливості підготовки фахівців у вищих медичних (фармацевтичному) навчальних закладах, потребують розробки освітньо-наукові програми для другого (магістерського), третього (освітньо-наукового) рівня та наукові програми для найвищого наукового рівня.

Враховуючи також те, що ступінь магістра медичного, фармацевтичного спрямування здобувається на основі повної загальної середньої освіти і присуджується вищим навчальним закладом у результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти відповідної освітньої програми, обсяг якої становить 300–360 кредитів ЄКТС, необхідно є розробка освітніх навчальних планів підготовки магістрів та визначення у них наукової складової.

Статтею 6 Закону передбачено при атестації здобувачів вищої освіти широко застосовувати виявлення академічного плагіату. В університеті при науковому відділі створено сектор системних статистичних досліджень та академічного плагіату, який тісно співпрацює зі спеціалізованими вченими радами, які діють в університеті, та відділом аспірантури і магістратури.

Для реалізації статті 16 в розділі забезпечення внутрішньої системи забезпечення якості освіти в університеті створено відділ контролю якості освіти. У своїй роботі даний відділ керується Положенням про відділ із забезпечення якості освіти в Тернопільському державному медичному університеті імені І. Я. Горбачевського. Результати тестування та опитування студентів дають змогу розробляти дієві заходи щодо покращення освітнього процесу в університеті.

Імплементация багатьох положень нового Закону пов'язана із можливістю виконання статті 32, якою визначено автономію та самоврядування. Існуюче обмеження та заборона щодо придбання ряду технічних засобів, інвентарю, проведення ремонтних робіт не дозволяє повністю реалізувати заходи, направлені на покращення навчального процесу та якості підготовки фахівців. На сьогодні вищі навчальні заклади не можуть реалізувати підпункти 22, 23 пункту 2 статті 32 щодо розпоряджання власними надходженнями, зокрема від надання платних послуг та можливостей відкриття поточних та депозитних рахунків у банках. Також питання фінансово-економічних відносин у сфері вищої освіти визначені у статті 70. Передбачені даною статтею права щодо заснування сталого фонду та розпоряджатися доходами від його використання університети реалізувати не можуть.

Новий Закон значно розширює студентське самоврядування. В статуті Тернопільського державного

медичного університету передбачено всі види діяльності студентського самоврядування, визначені статтею 40. Університетом визначені кошти, в розмірі 0,5 відсотка власних надходжень, отриманих від основної діяльності для фінансування студентського самоврядування, виділено приміщення з відповідною оргтехнікою та комп'ютерним забезпеченням. Зі свого боку студенти на конференції студентів затвердили річний кошторис витрат, обрали контрольно-ревізійну комісію з числа студентів для здійснення поточного контролю за виконанням бюджету органу студентського самоврядування.

Важливою складовою організації освітньої діяльності є питання, які регламентуються статтею 46, щодо відрахування, переривання навчання, поновлення і переведення здобувачів вищої освіти. Враховуючи академічну мобільність студентів та вимоги ЄКТС, потребують оновлення підзаконні акти, зокрема положення про відрахування, переведення, поновлення, положення про академічні відпустки, затверджені наказами МОН України.

Забезпечення підготовки висококваліфікованих фахівців багато в чому залежать від належної організації освітнього процесу, яка покладається на навчальний відділ закладів вищої освіти. Проте у пункті 2 статті 55 начальника навчального відділу не визначено як науково-педагогічного працівника, що створює проблеми у кадровому забезпеченні даного напрямку. Вимоги пункту 13 статті 55 університет виконав станом на 1 вересня 2014 року і на даний час у навчальному закладі відсутні працівники, які одночасно обіймають дві та більше посад, що передбачають виконання адміністративно-управлінських функцій.

На виконання пункту 4 статті 62 університетом внесені та затверджені вченою радою зміни до Положення про стипендіальне забезпечення щодо забезпечення виплати академічних стипендій не менш як двом третинам і не більш як 75 відсоткам студентів денної форми навчання, які навчаються за кошти державного бюджету, без урахування осіб, які отримують соціальні стипендії. В осінньому семестрі дане Положення вступило в дію і стипендія нарахована і виплачується відповідно до Закону та прийнятого стипендіального Положення. Необхідно також відмітити, і це питання є актуальним для всіх навчальних закладів, що наступний 5 пункт статті 62 викладений в редакції: “розмір академічної та соціальної стипендій, порядок їх призначення і виплати встановлюються Кабінетом Міністрів України”. На даний час чинною є Постанова КМУ від 12 липня 2004 року № 882 “Питання стипендіального забезпечення”, яка

має правові розбіжності із цієї статтею Закону. У зв'язку з цим необхідно привести відповідність даної Постанови Закону шляхом внесення змін та доповнень.

Важливим питанням діяльності вищих медичних (фармацевтичного) навчальних закладів є наукова та науково-технічна діяльність. Клопітку роботу необхідно провести щодо імплементації частини 6 статті 5 Закону, адже повністю змінено підхід до підготовки науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації. Зокрема, третій (освітньо-науковий) рівень вищої освіти передбачає не тільки виконання дисертаційної роботи і її захист, як це було раніше, а й виконання відповідної освітньо-наукової програми, що складається з 30–60 кредитів ЄКТС. Тому зараз на передній план виходить проблема навчально-методичного забезпечення підготовки спеціалістів третього рівня – докторів філософії. З цією метою кафедри, на базі яких функціонує аспірантура, зараз працюють над створенням відповідних освітньо-наукових програм за кожною спеціальністю. На підставі цих програм розробляються навчальні плани, які й визначатимуть перелік та обсяг навчальних дисциплін у кредитах ЄКТС, послідовність вивчення дисциплін, форми проведення навчальних занять та їх обсяг, графік навчального процесу, форми поточного і підсумкового контролю.

Оскільки для здійснення освітньої діяльності на третьому рівні вищої освіти вищі навчальні заклади будуть зобов'язані отримати відповідну ліцензію на підставі підтвердження їх відповідності стандартам освітньої діяльності, ми працюємо над виконанням основних умов для отримання цієї ліцензії. В університеті ведеться робота над покращанням кадрового забезпечення освітньої діяльності (зростає кількість науково-педагогічних працівників із науковим ступенем, здатних забезпечувати належну освітню підготовку докторів філософії за відповідною спеціальністю), кадрового забезпечення наукової підготовки (працюємо над стимулюванням публікаційної активності з метою зростання кількості публікацій із відповідних спеціальностей у фахових виданнях та провідних реферованих журналах інших країн), матеріально-технічної та інформаційної бази (зокрема дотримання вимог до оснащення лабораторій, забезпечення комп'ютерною технікою, аудиторного та бібліотечного фонду), навчально-методичного забезпечення відповідних освітньо-наукових програм аспірантури, забезпечення права на академічну мобільність аспірантів (зокрема працюємо над підписанням договорів між університетом й іншими вищими навчальними закладами про ведення спільної наукової діяльності, спільного керівництва досліджен-

нями аспірантів або ж викладання частини навчального плану, передбаченого освітньо-науковою програмою в цих навчальних закладах (у тому числі закордонних) з відповідним зарахуванням кредитів ЄКТС).

На даний час особливо актуальною є частина 2 статті 67 щодо розробки державних цільових програм, спрямованих на обладнання вищих навчальних закладів сучасними приладами, науковим обладнанням, навчальними лабораторіями, інформаційно-телекомунікаційними мережами. Підтримка та розвиток наукових досліджень проводиться в основному за рахунок позабюджетних надходжень. У Тернопільському державному медичному університеті діє 7 акредитованих наукових лабораторій. У 2015 році закінчено ремонт та проводиться оснащення обладнанням лабораторії з культивування тканин. Введення в дію даної лабораторії значно підвищить рівень наукових досліджень працівників університету.

Основні напрямки міжнародного співробітництва, визначені статтею 75 Закону, впродовж тривалого часу вже реалізуються в університеті. Так, у 2012 році Тернопільський державний медичний університет став ініціатором створення міжнародного науково-освітнього інноваційно-технологічного консорціуму медичних ВНЗ і ВНЗ фізичного виховання і спорту, до складу якого увійшли 24 навчальні заклади ближнього і дальнього зарубіжжя. Основною метою діяльності консорціуму є формування сучасної ефективної корпоративної системи підготовки кваліфікованих професійних фахівців і наукових кадрів нового рівня у сферах охорони здоров'я, фізичного виховання і спорту.

Стратегічною метою університету є інтеграція в міжнародну академічну спільноту та сприяння співпраці між університетом та зарубіжними навчальними та науково-дослідними закладами, а також закладами охорони здоров'я.

З року в рік кількість закордонних партнерів університету зростає. За останній рік підписано 4 двосторонні угоди про співпрацю.

На даний час кількість зарубіжних вищих медичних освітніх закладів та закладів охорони здоров'я, з якими співпрацює університет, складає 31.

Така співпраця дає можливість ознайомлення з новітніми досягненнями у сфері медичної освіти та практичної охорони здоров'я шляхом реалізації програм фахових стажувань викладачів ТДМУ на навчально-клінічних базах університетів-партнерів, проведення спільних наукових форумів, а також здійснення академічних обмінів викладачами та студентами.

У 2013 році ТДМУ подав заявку на участь у міжнародному проекті ERASMUS MUNDUS MEDEA –

альянс медичних університетів. У січні 2014 року підписано угоду про партнерство між університетами, що входять до складу MEDEA (Альянс медичних університетів) в рамках міжнародного проекту ERASMUS MUNDUS.

У програмах обміну за результатами відбору у 2014–2015 навчальному році від Тернопільського медичного університету взяли участь 4 студенти, 2 викладачі та 1 магістр. Загальна вартість грантової підтримки від Євросоюзу (EACEA), яку отримають представники ТДМУ для здійснення запланованих програм, складає понад 1 млн 500 тис. грн.

Перспективною для здійснення академічних студентських обмінів у рамках Угод про міжнародну співпрацю університетів-партнерів є програма Міжнародних літніх студентських шкіл, розпочата у 2006 році. Міжнародні літні студентські школи – єдина у Європі інформативно-комунікативна програма, основним завданням якої є налагодження партнерських стосунків між студентами вищих медичних навчальних закладів України, Європи, США, Росії та інших країн світу. У період з 17 до 30 липня 2014 року відбувся

10-й етап Міжнародних літніх студентських шкіл на базі НОК “Червона Калина”.

У 2013 році з метою розширення академічної мобільності студентів була започаткована програма міжнародних студентських обмінів.

У рамках започаткованої програми міжнародних обмінів на теоретичних і клінічних базах Вроцлавського медичного університету (Польща) впродовж 2014–2015 навчального року навчаються 2 студенти та пройшли стажування 12 викладачів.

9–10 грудня у Тернопільському державному медичному університеті імені І. Я. Горбачевського відбувся Інформаційний день Програми Європейського Союзу “ЕРАЗМУС+”. У 2015 році започатковано програму “Польський Еразмус+ для України медичної”.

Висновок. Імплементация Закону України “Про вищу освіту” дозволить запровадити нові підходи в організації освітнього процесу в Тернопільському державному медичному університеті, що значно покращить матеріально-технічну базу та якість підготовки фахівців.

Список літератури

1. Закон України “Про вищу освіту” від 01.07.2014 року № 1556-VII. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>

2. Закон України “Про наукову і науково-технічну діяльність” від 13.12.1991 року № 1977-XII. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1977-12>

3. Методичні рекомендації щодо запровадження Європейської кредитно-трансферної системи та її ключових документів у вищих навчальних закладах (лист МОН № 14-119 від 26.02.2010 року) / Наказ МОН України від 16.10.2009 року № 943 про запровадження у всіх вищих навчальних закладах України Європейської кредитно-трансферної системи (ЄКТС).

Отримано 14.04.15